

blijft en weinig aandacht besteed wordt aan achterliggende vraagstellingen, waardoor de uitgave aan wetenschappelijke waarde inboet. Zo zou het bijvoorbeeld interessant zijn meer te weten over de motieven van de aanbieders van koninklijke geschenken. Dat het al eeuwen de gewoonte was vorsten bij bijzondere gelegenheden geschenken aan te bieden en dat de gever daarmee genegenheid en eerbied uitdrukte en soms trachtte ermee in de gunst te komen dan wel een tegengebaar verwachtte, zoals Loonstra het desbetreffende hoofdstuk opent, is wel erg algemeen en vraagt om meer.

Maar het aanbieden van dat soort dieper gravende informatie lijkt mij ook niet de pretentie van dit boek. Het ontleent zijn waarde aan het feit dat het aanzet tot het stellen van dergelijke vragen. De gebruiker wordt daarin gestimuleerd door de enorme variatie van het overigens prachtig afgebeelde beeldmateriaal. Bijdragen van Woelderink, Tamse, Eymaal, Robaard en Jansen alsmede een annotatie en lijst van tentoongestelde werken vervolmaken het geheel.

J. P. Sigmund

L. de Vos, *Veldslagen in de Lage Landen* (Leuven: Davidsfonds, 1995, 255 blz., ISBN 90 6152 895 X).

De militaire geschiedenis heeft de laatste jaren aan positie in de geschiedschrijving gewonnen. Lange tijd is het als ouderwets, saai en onbetekenend in de marge gehouden. Maar met de wederopbloei van de politieke geschiedenis is ook het militaire broertje weer meer geaccepteerd als een belangwekkende specialisatie. Het verwondert dan ook niet dat een rijk geïllustreerde publieksuitgave op dit terrein is verschenen. Het Davidsfonds heeft een reputatie wat betreft de verzorging van zulke boeken. Ook deze keer heeft het een heel fraai uitgevoerd en kloek boekwerk geproduceerd.

De algemeen inleidende tekst van De Vos, getiteld 'De evolutie van het westerse krijgsgesbeuren' is zeker geslaagd. In minder dan 45 (ook nog met illustraties verluchte) bladzijden geeft hij een heldere schets van de ontwikkeling van het georganiseerde vechten van het paleolithicum tot in het nucleaire tijdvak. In het kader van de noodzakelijkerwijze zeer kort gehouden context van de westerse geschiedenis in het algemeen, ligt de nadruk op wat dikwijls het zuiver militaire bedrijf wordt genoemd: typen van legers en hun organisatie, bewapening, strategie en tactiek. Een *tour de force*, die de met de materie niet vertrouwde lezer het nodige houvast geeft.

De rest van het boek geeft een reeks capita selecta uit de krijgsgesbeurtenissen in de Nederlanden en een bijlage van driehonderd 'belangrijke' veldslagen en belegeringen tot in het begin van de negentiende eeuw. De bijbehorende kaart toont overduidelijk aan hoezeer de betiteling 'slagveld van Europa' voor de Zuidelijke Nederlanden gerechtvaardigd is. Zijn de aanduidingen voor wat thans Nederland is beperkt in aantal, in het huidige België is nauwelijks plaats om alle plaatsnamen te vermelden. Toch zijn deze gedeelten van het boek veel minder geslaagd. Wellicht heeft De Vos te sterk gesteund op de verhandelingen van de 'vele aspiranten van de Koninklijke militaire school' (te Brussel) en andere medewerkers, die hij in het woord vooraf nadrukkelijk bedankt.

Hoe het ook zij, er zijn nogal wat bedenkingen aan te voeren. De keuze van de behandelde operaties is om te beginnen onevenwichtig. Van de achttien vond er maar één in Nederland plaats: de slag om Arnhem. Dat wil dus zeggen dat er van de militaire hoogtepunten uit de Nederlandse Opstand, van de befaamde legerhervorming van Maurits (wel in het eerste deel genoemd) of van de krijgsgesbeurtenissen in 1672 niets is opgenomen. Uit de hele zestiende en zeventiende eeuw worden trouwens alleen het beleg van Oostende (1601-1604) en het beleg

van Luxemburg (1683-1684) behandeld. De Eerste en Tweede Wereldoorlog zijn daarentegen sterk oververtegenwoordigd. Krijgsoperaties uit die beide oorlogen nemen meer dan de helft van de ongeveer 175 bladzijden in beslag. Daarbinnen is dan weer het relaas van de doorbraak aan de Maas bij Dinant op 13 mei 1940 zeer omvangrijk (26 bladzijden). Overigens maak ik uit een opmerking in de bibliografie op, dat deze laatste tekst in belangrijke mate is ontleend aan een eerdere publicatie van De Vos.

De teksten zelf van de capita zijn wisselend. Soms heel leesbaar en van goede kaarten en illustraties voorzien. Maar af en toe ook door een overmatig technisch taalgebruik voor een niet gespecialiseerde lezer nauwelijks te volgen. Ook niet alle kaartjes zijn even adequaat. Op die bij het stuk over de forten van Luik in augustus 1914 komen bijvoorbeeld enkele in de tekst genoemde plaatsen niet voor. Andere zijn weer zo vol met pijlen dat men door de bomen het bos niet ziet. De heel kort gehouden context is soms weinig trefzeker geformuleerd. De latere koning Willem I wordt bijvoorbeeld in 1794 als kroonprins aangeduid. Maar er zitten ook verrassende opvattingen bij, die zekerde moeite van het overwegen waard zijn, zoals de mening dat het Duitse Ardennenoffensief in 1944 de oorlog 'veeleer korter dan langer' heeft gemaakt.

In ieder geval voor het Noorden bevat de lijst van veldslagen en belegeringen eveneens een aantal eigenaardigheden. Zo wordt Brielle 1572 als overwinning prematuur toegeschreven aan Willem van Oranje, 'stadhouder van de Republiek der Verenigde Provinciën'. Twee belegeringen van Leiden moge technisch juist zijn (al is het overdreven), maar om bij de tweede 'de bevolking van Leiden met behulp van de Geuzen' als verliezer aan te wijzen is toch onjuist, zelfs als bij ongeluk de volgorde zou zijn omgekeerd. Waarom bij Sluis alleen een beleg in 1794 wordt vermeld, is al evenmin duidelijk. Het opgenomen beleg van Delfzijl in 1814 (met 'Willem I, koning der Nederlanden' als winnaar!) was mij onbekend en heb ik in geen enkel naslagwerk zo gauw kunnen vinden. Ik hoop maar dat de lijst van het Zuiden, met de geschiedenis waarvan ik minder vertrouwd ben, minder missers bevat.

Ondanks deze bedenkingen heb ik juist vanwege allerlei details met veel genoegen in dit prachtwerk zitten lezen. Hoogtepunt: ik weet nu dat Franz-Ferdinand in juni 1914 te Sarajevo werd vermoord met een Belgisch FLN-pistool.

J. C. H. Blom

D. Lamarcq, M. Rogge, ed., *De taalgrens. Van de oude tot de nieuwe Belgen* (Historische reeks Davidsfonds XXIX; Leuven: Davidsfonds, 1996, 254 blz., Bf795,-, ISBN 90 6152 960 3).

Deze bundel is een uitvloeisel van een tentoonstelling in het Provinciaal archeologisch museum van Zuid-Oost-Vlaanderen-site Velzeke rond het werk van de linguïst Luc van Durme over ontstaan en evolutie van de taalgrens in het huidige België. Gekozen is voor een multidisciplinaire aanpak: historicus Danny Lamarcq, archeoloog Mare Rogge en genoemde linguïst nemen elk een aantal hoofdstukken voor hun rekening waarin ze vanuit hun eigen wetenschapsveld de Germaans-Romaanse respectievelijk Vlaams-Waalse taalgrens bestuderen, een toe te juichen keuze.

Bij wijze van inleiding beschrijft Lamarcq in hoofdstuk 1, 'Een Belgisch Babel. Het taalgrensonderzoek vroeger en nu' (9-19) de verschillende invalshoeken in de historiografie: een statische visie op de taalgrens aan het eind van de negentiende eeuw wordt in het interbellum opgevolgd door een visie die meer aandacht heeft voor het dynamische karakter van deze grens. Naast de na de Tweede Wereldoorlog opkomende historische visie komt rond 1960 de nu leidende